

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

Бош муҳаррир:

Раҳматов Анвар Исламович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:

Отажонов Абдоржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари,
юридик фанлар доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ЖУРНАЛИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Одилқориев Ҳожимурод Тўхтамуродович

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори, профессор*

Окюлов Омонбой

*Юристлар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудири, юридик фанлар доктори*

Аюбов Улугбек Тулаганович

*Юристлар малакасини ошириш маркази доценти,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган
юрист, юридик фанлар номзоди, доцент*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусаҷоновиҷ

*Бош Прокуратура Академияси Марказ бошлиғи,
юридик фанлар доктори, профессор*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси
хузуридаги Ҳалқаро тижорат арбитраж (ҳакамлик)
суди раиси, юридик фанлар доктори (DSc), доцент*

Исроилов Боходир Ибрагимович

*Юристлар малакасини ошириш маркази
кафедраси мудири, иқтисод фанлар доктори,
профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристлар малакасини ошириш маркази доценти,
юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Ҳамидулло Мўминов

Контакт редакцији журнали:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

Главный редактор:

Рахматов Анвар Исламович
Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

Заместитель главного редактора:

Отажонов Абдоржон Анварович
Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

**Общественно-правового и научно-практического журнала
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Адилкариев Хожимурод Тўхтамуродович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Заведующая кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норқобилович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Исроилов Боходир Ибрагимович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор экономических наук, профессор

Аюбов Улугбек Тулаганович

Доцент Центра повышения квалификации юристов, Заслуженный юрист Республики Узбекистан, кандидат юридических наук, доцент

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусајонович

Начальник Центра Академии Генеральной Прокуратуры, доктор юридических наук, профессор

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Председатель Международного коммерческого арбитражного суда при Торгово-промышленной палате, доктор юридических наук, доцент

Ответственный секретарь:

Рахманов Шухрат Наимович

Доцент Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Хамидулло Муминов

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**
№5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5>

**Chief Editor:
Rakhmatov Anvar**

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

**Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon**

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD
**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Adilkariyev Khojimurat

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences, Professor*

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor of
Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of the
Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Israilov Bokhodir

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Economics, Professor*

Ayubov Ulugbek

*Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center,
Candidate of Juridical Sciences, Associate
Professor, Honored Lawyer of the Republic of
Uzbekistan*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Head of the Center of the Academy of the General
Prosecutor's Office, Doctor of Law Sciences, Professor*

Otaxonov Foziljon

*Chairman of the International Commercial
Arbitration Court at the Chamber of Commerce
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

**Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat**

*Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center,
Candidate of Juridical Sciences*

Pagemaker: Khamidullo Muminov

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич ИСЛОМ ҲУҚУҚИДА ШАРТНОМАЛАРНИНГ ТУРЛАРИ: МУЗОРАБА, МУШОРАКА ВА МУРОБАҲА	8
---	---

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ.
ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

2. РУЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич МАЖБУРИЯТЛАРНИ БАЖАРИШНИНГ ТАЪМИНЛАШ УСУЛИ СИФАТИДА МОЛ-МУЛКНИ УШЛАБ ҚОЛИШНИНГ ЦИВИЛИСТИК МОҲИЯТИ.....	13
--	----

3. РАҲМАТОВ Анвар Исломович СПОРТ БЎЙИЧА АГЕНТ ФАОЛИЯТИНИНГ ШАРТНОМАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ ТАҲЛИЛИ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ...	19
--	----

4. ЗАЙНОБИДДИНОВА Фарангиз Бахтиёр қизи СМАРТ ШАРТНОМАЛАР АСОСИДА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	24
--	----

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ.
ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

5. БАҲРАМОВА Мохинур Бахрамовна “ХАЛҚАРО ТИЖОРАТ АРБИТРАЖИ ТЎҒРИСИДА”ТИ ҚОНУННИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЗАРУРИЯТИ.....	33
---	----

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

6. ОТАЖОНОВ Абборжон Анварович ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ МУРОСАСИЗЛИК ҲУЛҚ-АТВОРНИ ШАКЛЛАНТИРИШГА КОМПЛЕКС ЁНДОШУВ.....	38
--	----

7. ИСМАЙЛОВ Баходир Исламович, ХЎЖАЕВ Миршод ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА МАИШИЙ КОРРУПЦИЯНИ БАРТАРАФ ЭТИШ БЎЙИЧА ЧОРА ТАДБИРЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АМАЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ	45
--	----

8. ОМОНОВ Зафаржон Рахмоналиевич ҚИЙНАШНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ВА ЎХШАШ ТАРКИБЛИ ЖИНОЯТЛАРДАН ФАРҚЛАШ МУАММОЛАРИ	53
---	----

9. БЕРДИАЛИЕВ Бахтиёр Эркинович КОРРУПЦИЯНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА “ҲАЛОЛЛИК ВАКЦИНАСИ”НИНГ АҲАМИЯТИ.....	60
--	----

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

10. КИРВЕЛЬ Виталий Казимирович, МИХЕЕНКО Павел Александрович КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ О ВЗЯТОЧНИЧЕСТВЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ.....	68
---	----

11. ЧОРИЕВА Дилбар ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ БОСҚИЧИДА ҲИМОЯЧИ ИШТИРОКИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ПРОЦЕССУАЛ МАСАЛАЛАРИ.....	74
--	----

**12. ЗУЛФУҚОРОВ Абдувахоб Абдумалик ўғли,
МУХАМЕДЖАНОВА Мадина Махкамджановна**
КИЙИМДАГИ МЕХАНИК ШИКАСТЛАНИШЛАРНИ ТРАСОЛОГИК
ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ИМКОНИАТЛАРИ 81

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

13. ШАКУРОВ Рафик Равильевич
ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА АДВОКАТ ҲИМОЯ НУТҚИНИНГ
АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ 87

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

14. ТОШЕВ Бобокул
КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ОИД ХАЛҚАРО НОРМАЛАРНИ МИЛЛИЙ
ҚОНУНЧИЛИККА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ 76

15. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич
МАЖБУРИЙ МЕҲНАТНИ ТУГАТИШ БЎЙИЧА ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ
СТАНДАРТЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ 99

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

16. АРТИКОВ Дилмурод Рахматиллаевич
ЯПОНИЯДА СУД НОРМАКОНТРОЛИ ВА УНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 108

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

ТОШЕВ Бобокул

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш маркази кафедра мудири, юридик фанлар доктори
E-mail: b.toshev@mail.ru

КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ОИД ХАЛҚАРО НОРМАЛАРНИ МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИККА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ТОШЕВ Б. КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ОИД ХАЛҚАРО НОРМАЛАРНИ МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИККА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2020), С. 92-98.

 5 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-5-13>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада коррупцияга қарши курашишнинг халқаро-ҳуқуқий асосларининг яратилиши, халқаро нормалари ва принциплари, уларнинг миллий қонунчиликка имплементация қилишнинг аҳамияти, имплементация қилинган даражаси, коррупцияга қарши курашишга оид давлат сиёсати, айрим ривожланган давлатларнинг ушбу соҳада босиб ўтган йўли ва тажрибаси, келгусида коррупцияга қарши курашиш самарадорлигига эришиш йўллари ҳақида тўхталиб ўтилган.

Калит сўзлар: коррупция, конвенция, халқаро-ҳуқуқий норма, қонун устуворлиги, имплементация, индекс, рейтинг, ҳуқуқбузарлик, мансабдорлик жинойти, ҳуқуқий маданият, давлат дастури.

ТОШЕВ Бобокул

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук
E-mail: b.toshev@mail.ru

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ В ОБЛАСТИ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ В НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются создание международно-правовых основ борьбы с коррупцией, международные нормы и принципы, важность их имплементации в национальное законодательство, степень их реализации, государственная политика в борьбе с коррупцией, опыт некоторых развитых стран в этой сфере, перспективы достижения эффективности борьбы с ней.

Ключевые слова: коррупция, конвенция, международно-правовая норма, верховенство закона, имплементация, индекс, рейтинг, правонарушение, должностное преступление, правовая культура, государственная программа.

TOSHEV Bobokul,

Head of the Department at the Lawyers' Training Center under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law Sciences
E-mail: b.toshev@mail.ru

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL STANDARDS IN THE FIELD OF COMBATING CORRUPTION INTO NATIONAL LEGISLATION

ANNOTATION

This article examines the creation of an international legal framework for combating corruption, international norms and principles, the importance of their implementation in national legislation, the degree of implementation, state policy in the fight against corruption, the path and experience of some developed countries in this area. ways to achieve.

Keywords: corruption, convention, international legal norm, rule of law, implementation, index, rating, offense, service crime, legal culture, state program.

Ўзбекистон Республикаси Президенти 2020 йилнинг 24 январь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига йўллаган Мурожаатномасида жорий йилда давлатимиз олдида турган долзарб вазифаларнинг белгилангани ва уларнинг ечимлари кўрсатиб берилгани билан ажралиб туради.

Мурожаатномада давлатимиз раҳбари ислохотларни таъминлашда халақит қиладиган долзарб масалаларга ҳам тўхталиб ўтди. Улар орасида коррупцияга қарши курашиш, унга қарши кураш тизимини яратиш, унинг институционал асосларини мустаҳкамлаш бирламчи вазифалар эканлиги алоҳида таъкидланди. Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек “Бугунги кунда ислохотларимиз самараси кўп рупцияга қарши қатъий курашиш, институционал салоҳиятни юксалтириш важиҳатдан тўртта муҳим омилга - яъни, қонун устуворлигини таъминлаш, қор кучли демократик институтларни шакллантиришга боғлиқ” [1].

Коррупция - бу жамиятни турли йўллар билан исқанжага оладиган иллат. У демократия ва ҳуқуқ устуворлиги асосларига путур етказди, инсон ҳуқуқлари бузилишига олиб келади, иқтисодиёт ривожланишига тўсқинлик қилади, ҳаёт сифатини ёмонлаштиради ва одамлар хавфсизлигига таҳдид солади. Моҳиятига кўра, коррупция шахснинг ўз мансаб ёки хизмат мавқеидан шахсий манфаатларини ёхуд ўзга шахсларнинг манфаатларини кўзлаб моддий ёки номоддий наф олиш мақсадида қонунга хилоф равишда фойдаланиши, худди шунингдек, бундай нафни қонунга хилоф равишда тақдим этишдир.

Ҳақиқатан ҳам коррупцияга қарши курашишнинг энг самарали воситаларидан бир бу қонун устуворлигига эришишдир. Қонун давлат ва жамият учун ҳар доим устувор ҳисобланади. Шу боис ҳам Ш.Мирзиёев Конституциямиз қабул қилинганининг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзлаган нутқида Конституция ва қонун устуворлигини таъминлаш биз бунёд этаётган демократик ҳуқуқий давлатнинг бош мезони эканлиги алоҳида таъкидланишида катта маъно борлиги, қонун устуворлиги таъминланган давлатда демократик кадриятлар қарор топиши ва мустаҳкам бошқарув амалда бўлишини алоҳида таъкидлади. “*Қонун устуворлиги – бу давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари чиқарётган ҳужжатлар, мансабдор шахсларнинг хатти-ҳаракатлари фақат ва фақат Конституция ҳамда қонунларга мувофиқ бўлиши шарт, деганидир*”, деб тўғри таъкидлади [2]. Шунингдек, давлатимиз раҳбари ўз маърузасида “Соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг “*Давлат қонунлар асосида қурилмас экан, ундай салтанатнинг шуқуҳи, қудрати ва таркиби йўқолади*”, [2] деган пурмаъно сўзларини бежизга эсламади.

Давлатимиз раҳбари ушбу ғояларни ҳаётга тадбиқ этиш, давлат ва жамият ўртасида мувозанатни барқарор ушлаб туриш, қонунчиликни янада мустаҳкамлаш, қонун устуворлигини таъминлаш, айниқса, коррупцияга қарши мурасасиз курашиши механизмларини жорий этиш лозимлиги таъкидлаб келмоқда.

Дунё тажрибасига қарйдиган бўлсак, коррупция, энг аввало, ҳар қандай мамлакатда давлат аппаратининг халқ олдидаги минимал мажбуриятларини бажаришда ожизлигини англатади.

Сингапур давлатининг асосчиси, 1959-1990 йилларда мамлакат бош вазири бўлиб ишлаган, асли иқтисодчи ва ҳуқуқшунос бўлган Ли Куан Ю “Қачонки ҳокимият халқ ишончини оқлаш учун эмас, шахсий бойлик орттириш мақсадида фаолият юрита бошласа, бу ахлоқ муаммоси ҳисобланади. Узоқ вақт мавжуд бўлишини истаган жамият ҳалоллик принципига амал қилиши лозим, акс ҳолда жамият яшай олмайди. Коррупцияни тўхтатиб қолишнинг энг осон усули мансабдор шахсларнинг ўз билганларича ҳаракат қилишлари имкониятларини камайтиришда, деган эди [3].

Сингапурда 1960 йилда “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги қонун қабул қилинади. Ли Куан Ю ҳукуматининг жамиятда қонун устуворлигини қатъий ўрнатгани, қонун олдида ҳар бир фуқаронинг тенг жавоб бериши Сингапур муваффақиятининг омили бўлди. Ҳалоллик - давлат тараққиётининг ўзаги. Боиси, коррупция - «учинчи дунё» мамлакатлари мағлуб бўлаётган ягона ғанимдир. Бугунги Сингапур асосчиларининг халқ олдидаги юксак хизматлари ҳам ана шу ҳислат билан чамбарчас боғлиқ [4].

Коррупцияга қарши курашиш “қарор қабул қилиш тартибини соддалаштириш ва аниқ, оддий қоидалар, шу жумладан, рухсат бериш ва лицензиялашни бекор қилиш каби сунъий, қонунларга барча ноаниқликларни бартараф этиш билан бошланди”. Суд тизими раҳбарларининг маошлари кескин кўтарилиб, “энг яхши хусусий адвокатлар” раҳбар лавозимига тавсия қилинди. Қаттиқ тартиб-интизом, масъул ижро интизоми, қонун устуворлиги ва қонун олдида барча фуқаролар тенг жавобгарлиги ўз самарасини берди [5].

Биргина Сингапур давлати мисолида айтиш мумкинки, ҳар қандай давлатда қонун устувор, давлат бошқаруви очиқликка асосланган, кадрларни тайёрлаш, танлаш ва жой-жойига қўйиш тизими адолатли бўлса, жамият коррупцияга қарши муросасиз кайфиятда тарбияланган бўлса, у мамлакат барқарор ва иқтисодий бақувват бўлади. Шунга кўра бугунги кунда коррупция нафақат бир давлатнинг муаммоси, балки дунё ҳамжамятининг муаммоси бўлгани боис, бутун дунё бундай балога қарши курашиб келмоқда.

Халқаро рейтинг билан шуғулланиб келаётган ташкилотлар бугунги кунда давлатларда коррупцияга қарши курашиш билан боғлиқ давлат сиёсатини кузатиб боради, ишлаб чиқилган рейтинг мезонлари бўйича йўналишларни баҳолайди ва хулосаларини эълон қилиб боради.

Коррупцияга оид жиноятлар трансмиллий характерга эга бўлгани сабабли, бутун дунёда ушбу жиноятнинг келиб чиқиш сабаблари ва уни бартараф этиш йўллари ҳамда унга қарши кураш масалаларига оид ахборотлар доимий равишда тарқатиш турилади. Хусусан, 1995 йилдан бери Transparency International халқаро ташкилоти томонидан тузиладиган Коррупцияни қабул қилиш индекси эълон қилиб борилади. Коррупцияни қабул қилиш индекси – турли мамлакатларнинг давлат секторида коррупцияни қабул қилиш даражасини баҳоловчи тарқатилган индексдир.

Ушбу ташкилот томонидан сўнгги марта эълон қилинган жаҳон мамлакатларининг коррупциялашганлиги даражасини акс эттирувчи рейтингда Скандинавия мамлакатларида бу кўрсаткич энг паст даражада эканлиги қайд этилган. Унга кўра, Янги Зеландия, Дания, Сингапур, Швеция, Швейцария, Финляндия мамлакатлари бу борада энг паст кўрсаткичга эга бўлган давлатлар ҳисобланади. Афсуски, мамлакатимиз ҳали ушбу индексда рейтингини ҳанузгача яхшилаб олгани йўқ, бунинг бир қанча сабаблари мавжуд. Ташкилотнинг 2019 йил март ойидаги охириги йиллик ҳисоботида эса Ўзбекистон 180 та давлат ичидан 153-ўринни эгаллаган, 2018 йилга нисбатан 5 та поғона пастга тушган [6]. “Мамлакатда коррупциянинг кўлами ва шакллари ҳақида маълумот чекланган бўлса-да, мавжуд далиллар коррупция кенг тарқалганлигини ва фуқароларнинг кундалик ҳаётига таъсир кўрсатишини намойиш қилади. Коррупция мамлакат элитасига табиий захираларини ноқонуний равишда ўзлаштиришга имкон беради ва пахта плантацияларида инсон ҳуқуқлари бузилишига ёрдам беради”, дейилади ташкилотнинг ҳисоботида [7].

Коррупцияга қарши курашишда ижобий натижаларга эришиш учун соҳага оид халқаро нормаларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш (уйғунлаштириш), давлат ҳокимияти ва бошқарувини қонуний асосларда йўлга қўйиш, жамиятнинг давлатга ишончини мустаҳкамлаш, давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг фуқаролар олдидаги масъулиятини ошириш ҳамда ҳисоб бериш тизимини йўлга қўйиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини амалда таъминлаш, очиқ,

ахборотлашган кучли жамият куришга эришиш мақсадида қуйидаги ишларни амалга оширишга тўғри келади.

Биринчидан, мамлакатда коррупцияга қарши курашишнинг халқаро ҳуқуқ нормаларини ўзида акс эттирган кучли ва таъсирчан қонунчилик тизими яратилган бўлиши керак. Инсоният янги асрда давлат ва жамиятни ичкаридан емирадиган иллат-коррупцияга қарши курашга бел боғлади, унинг илдиэларини таҳлил қилиш орқали унга қарши курашнинг халқаро-ҳуқуқий механизмларини яратишга ҳаракат қилди. Натижада коррупцияга қарши кураш борасидаги энг асосий халқаро-ҳуқуқий ҳужжат сифатида БМТ Бош Ассамблеясининг 2003 йил 31 октябрдаги 58/4-сонли қарори билан “Коррупцияга қарши конвенция”си қабул қилинди. Конвенция муқаддима ҳамда 8 та боб, 71 та моддадан иборат бўлиб, у барча аъзо-давлатларнинг миллий қонунчилиги шаклланишида халқаро-ҳуқуқий асос ҳисобланади.

Конвенциянинг қабул қилиниши халқаро ҳамжамият коррупциянинг олдини олиш ва илдиэини қуритишга дадиллик билан киришаётганлигини яққол акс эттиради. Мазкур конвенция, коррупцияга чалинган шахслар жамият ишончини оқламасалар, бундан кейин уларнинг кирдикорларига ҳеч ким чидаб турмаслиги ҳақида қатъий огоҳлантиради. Конвенция ривожланишга кўмаклашишда ҳамда барчанинг фаровонлиги учун дунёни такомиллаштиришга қаратилган ишларда ҳалоллик, ҳуқуқ устуворлигини ҳурмат қилиш, ҳисобот юритиш ва ошкоралик, ошкоралик каби фазилатлар муҳим аҳамиятга эга эканлигини тасдиқлайди.

Ўзбекистон 2008 йилдан буён мазкур конвенциянинг аъзоси ҳисобланади. Шу кундан бошлаб республикаимизнинг зиммасига олган халқаро мажбуриятларини бажаришида коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишнинг янги тизими шакллантирила бошланди. Хусусан, 2017 йил 3 январь куни Ўзбекистон Республикасининг “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги қонуни кучга киритилди.

34 моддадан иборат мазкур Қонунда коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари сифатида аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтириш, жамиятда коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни шакллантириш, давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларида коррупциянинг олдини олишга доир чора-тадбирларни амалга ошириш, коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларни ўз вақтида аниқлаш, уларга чек қўйиш, уларнинг оқибатларини, уларга имкон берувчи сабаблар ва шарт-шароитларни бартараф этиш, коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларни содир этганлик учун жавобгарликнинг муқаррарлиги принципини таъминлаш белгиланди.

Қонунга кўра мамлакатимизда коррупцияни тан олиш, коррупция билан боғлиқ қилмишга нисбатан жавобгарликни белгилаш, коррупцияга қарши курашувчи органлар тизими ва уларнинг мажбуриятлари аниқлаб олинди. Мазкур қонуннинг қабул қилиниши халқаро ҳужжат сифатида БМТнинг “Коррупцияга қарши конвенция”си асос қилиб олинди.

Иккинчидан, коррупциянинг келиб чиқиш сабабларини аниқлаш, қонунчиликдаги бўшлиқларни бартараф этиш, қонунчиликда ҳаволаки нормаларнинг кириб қолишига йўл қўймаслик лозим. Ўзбекистон Республикаси Президенти 2020 йилнинг 24 январь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига йўллаган Мурожаатномасида “Биз коррупциянинг оқибатлари билан курашишдан унинг барвақт олдини олишга ўтишимиз керак”, деб ўринли таъкидлади [1].

Ҳақиқатан ҳам, имкон қадар идоравий характердаги ва ички меъёрий ҳужжатлар қабул қилишни кескин камайтириш, қонун ҳужжатларида инсон ҳуқуқ ва эркинликларини турлича талқин қилишга олиб келадаган ҳаволаки нормалар кириб қолишини олдини олиш, тўғридан-тўғри қўлланадиган қоидаларнинг яратилиши муҳим омиллардан саналади. Ушбу йўналишда Ўзбекистон Республикаси адлия вазирининг Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг коррупцияга қарши экспертизасини ўтказиш услугиёти тасдиқланганини эслаш жоиз [9]. Ишлаб чиқиладиган ҳар қандай норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг лойиҳаси ва амалдаги қонун ҳужжатлари ишлаб чиқилган мезонлар асосида ўрганилади, коррупцияга олиб борадиган йўллар беркитилади.

Учинчидан, давлатнинг коррупцияга қарши курашишдаги устувор йўналишлар аниқлаб олиниши ва коррупция билан боғлиқ барча масалалар коллегиял ҳал этилиши лозим. Ушбу йўналишда

бугунги кунда самарали ишлар ва тизим йўлга қўйилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 2 февралда қабул қилинган “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг қоидаларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2752-сон қарори билан тасдиқланган 2017-2018 йилларга мўлжалланган коррупцияга қарши курашиш бўйича Давлат дастури қабул қилинган бўлса, 2019 йил 27 май куни “Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги ПФ-5729-сон фармони қабул қилинди. У коррупцияга қарши курашиш тизими самарадорлигини ошириш, энг юқори даражадаги қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, мамлакатнинг халқаро майдондаги ижобий обрў-эътиборини оширишга қаратилган.

Фармон билан 2019-2020 йилларда коррупцияга қарши курашиш давлат дастури қабул қилинди ва Коррупцияга қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссиясининг янгиланган таркиби тасдиқланди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 июндаги «Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-6013-сон фармони эълон қилинди.

Б.Ходжаев ўзининг изланишларида “коррупцияга қарши курашишнинг институционал тузилмаси сифатида Коррупцияга қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссияси ташкил этилиб, ҳозирги кунда мазкур идора UNODC (БМТнинг Наркотик ва жиноятчилик бўйича идораси), UNDP (БМТ тараққиёт дастури) ва OSCE (Европа хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти) каби халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликда фаолият олиб бормоқда. Шунингдек, коррупцияга қарши курашиш бўйича давлат дастурининг қабул қилиниши бу борада давлат сиёсатини амалга ошириш стратегиясининг асосий йўналишларини белгилаб берди”, деб ўринли таъкидлайди [10].

Коррупцияга қарши курашишда Ўзбекистон халқаро ҳуқуқнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатида ўз йўлини мустақил белгилайди. Коррупцияга қарши курашиш соҳасида республикамизнинг халқаро тажрибага таянган ҳолда коррупцияга қарши курашишда алоҳида давлат сиёсати юритилмоқда. Таҳлиллар натижаларига кўра Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашишнинг стратегик йўналишлари сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

- давлат хизмати тизими, унинг мақсадлари ва вазифаларини тубдан такомиллаштириш;
- давлат хизматларини тақдим этиш ва маъмурий тартиб-таомилларни тартибга солишнинг ҳуқуқий ва институционал асосларини такомиллаштириш;
- тадбиркорликнинг ривожланиши учун ҳуқуқий чекловларни ва ташкилий тўсиқларни олиб ташлаш;
- иктисодиёт тармоқларига рақамли иктисодиётга тезроқ ўтиш, ақлли бошқарув тизимини кенг жорий этиш;
- маъмурий ислохотларни амалга ошириш, давлат органларининг вазифаларини оптималлаштириш, давлатга тегишли бўлмаган функцияларни хусусий секторга ўтказиш;
- меҳнат қонунчилигини такомиллаштириш, иш берувчи ва ходим ўртасида манфаатли муносабатларни белгилаш, ходимнинг ишчанлик қобилиятини рағбатлантириш тизимини жорий этиш;
- коррупцияга қарши кураш соҳасида суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг мақсадлари, вазифалари ва функцияларини оптималлаштириш;
- давлат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлар ва фуқаролик жамияти институтлари бошқа институтлари ўртасида алоқа каналларини йўлга қўйиш;
- кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш, кадрларда юқори ахлоқий меъёрларни шакллантириш;
- жисмоний ва юридик шахсларнинг ваколатли давлат органларига коррупциявий ҳолатлар тўғрисида ҳеч қандай тўсиқларсиз мурожаат қилиш, ўрганишлар натижасини кенг жамоатчиликка етказиш имкониятини кенгайтириш талаб этилади.

Амалдаги қонунчиликка кўра, коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги давлат сиёсати давлат дастурлари ва бошқа дастурлар асосида амалга оширилиши мумкин. Давлат дастурлари ва бошқа дастурлар соҳавий қонунлар нормалари самарали ижро этилишини таъминлаш, коррупциянинг ҳолати ҳамда тенденцияларидан келиб чиққан ҳолда коррупцияга қарши курашиш бўйича комплекс ва тизимли чора-тадбирлар кўриш мақсадида ишлаб чиқилади ҳамда амалга оширилади.

Коррупцияга қарши курашишда Ўзбекистон Республикаси Президенти муҳим ташаббусларни ўртага ташламоқда, бу ташаббуслар қуйидагиларда акс этади:

давлат хизматчиларини танлов асосида сарала олиш, лавозимга тайинлаш ва юқори лавозимларга кўтаришнинг шаффоф тартибига асосланган давлат хизмати тизимини шакллантириш;

давлат хизматчилари даромадларини декларация қилиш тизимини босқичма-босқич жорий этиш;

давлат хизматчиларининг иш ҳақи етарли даражада бўлишини таъминлаш;

давлат хизматини ўташда манфаатлар тўқнашувини ҳал этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш;

давлат органлари ва ташкилотларининг ҳисобдорлиги ва фаолиятининг шаффофлигини ошириш;

коррупция билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар тўғрисида хабар берган шахсларни ҳимоя қилишнинг самарали ташкилий-ҳуқуқий механизмларини жорий этиш;

жамиятда коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни кучайтириш;

фуқаролик жамияти институтлари, ОАВ фаолиятининг чинакам эркинлигини таъминлаш;

коррупцияга қарши курашувчи ва рейтингларни тузувчи халқаро ва хорижий ташкилотлар билан алоқаларни ўрнатиш, халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш ва бошқаларда намоён бўлмоқда.

Қонунчиликда коррупциянинг ҳолатини, хусусиятини, миқёсларини, ўзгаришларини ва тенденцияларини, шунингдек, коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги давлат сиёсатининг амалга оширилиш самардорлигини ўрганиш давлат органлари томонидан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари ва бошқа ташкилотлар, оммавий ахборот воситалари, шунингдек, фуқаролар билан ҳамкорликда социологик, махсус, илмий тадқиқотлар ҳамда бошқа турдаги тадқиқотлар ўтказиш йўли билан доимий асосда амалга оширилиши белгилаб қўйилган. Бунда махсус тадқиқотлар ўтказиб туриш муҳимдир.

Махсус тадқиқотлар ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органларнинг коррупцияга қарши курашиш бўйича фаолияти натижаларини, коррупцияга оид жиноятчиликнинг ҳолатини, коррупция кўрсаткичларининг статистика ҳисобини мунтазам равишда тизимли таҳлил қилишни, давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларида коррупциянинг хусусияти ва миқёсларини, ўзгаришлари ва тенденцияларини ўрганишни ўз ичига олади.

Коррупцияга қарши курашишда давлат сиёсати жамиятга очик баён қилиб борилиши лозим. Давлат органлари ва жамият ўртасида “ишончли кўприк” пайдо бўлмас экан, давлат бошқаруви жамият эҳтиёжлари билан мувозанатини йўқотиши мумкин. Ҳуқуқшунос Ш.Раҳманов таъкидлаганидек, коррупцияга қарши курашда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклигини таъминлаш зарур, чунки коррупция даражаси мамлакат тараққиёти, давлатчилик ва жамият ривожланишининг умумий даражасини белгилаб беради [11].

Бугунги кунда коррупцияга қарши курашиш соҳасида давлат сиёсатининг устувор йўналишлари ўрта муддатли истиқболда қуйидагилар белгилаб олинган:

давлат хизматчиларини танлов асосида сарала олиш, лавозимга тайинлаш ва юқори лавозимларга кўтаришнинг шаффоф тартибига асосланган давлат хизмати тизимини шакллантириш, улар учун чекловлар, тақиқлашлар, рағбатлантириш чоралари ҳамда коррупциянинг олдини олиш бошқа механизмларининг аниқ рўйхатини белгилаш;

давлат хизматчилари даромадларини декларация қилиш тизимини босқичма-босқич жорий этиш ва уларнинг иш ҳақи етарли даражада бўлишини таъминлаш, шунингдек, давлат хизматини ўташда манфаатлар тўқнашувини ҳал этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш;

аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини янада ошириш, жамиятда коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни кучайтириш;

коррупция билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар тўғрисида хабар берган шахсларни ҳимоя қилишнинг самарали ташкилий-ҳуқуқий механизмларини жорий этиш;

давлат органлари ва ташкилотларининг ҳисобдорлиги ва фаолиятининг шаффофлигини ошириш;

фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари фаолиятининг чинакам эркинлигини таъминлаш ва уларни коррупцияга қарши чораларни тайёрлаш, ўтказишда ва ижросини мониторинг қилишда иштирок этишга жалб қилиш.

Хулоса қилиб айтганда, олиб бораётган барча соҳадаги ислохотларимизни амалда таъминлаш учун коррупцияга қарши курашишда ривожланган тажрибасини изчил ўрганиш, халқаро-ҳуқуқий нормаларни миллий қонунчиликка уйғунлаштириб бориш, республикамизда ҳуқуқни қўллаш амалиётини мунтазам таҳлил қилиб бориш, мансабдор шахсларнинг фуқаролар олдидаги

ҳисобдорлигини кучайтириш, мурожаатлар билан ишлаш тизимини янада ривожлантириш, рақамли бошқарувга ўтиш, кадрлар тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини мустаҳкамлаш, кадрларни танлаш ва вазифага қўйишда шаффофликни таъминлаш, мансаб пиллапояларида уларни ўстириш мезонларини жорий этиш лозим.

Ҳар бир фуқарода коррупцияга қарши мурасасиз кайфиятни уйғотиш, айниқса мансабдор шахсларни “ҳалоллик вакцинаси” билан эмлаш, давлат органлари фаолиятида очиқликни таъминлаш, оммавий ахборот воситалари фаолиятини қўллаб-қувватлаш, ҳар бир идорада коррупцияга қарши курашувчи тузилма ва гуруҳларни ташкил этиш, таълим муассасаларида соҳани чуқур ўргатадиган қўшимча курсларни йўлга қўйиш орқали коррупциядек балога тўсик қўйиш, уни камайтиришга эришиш мумкин.

Коррупцияга қарши курашиш давлат сиёсатининг ажралмас қисми сифатида давлатимиз раҳбари ва давлат ҳокимияти органларининг доимий назоратида бўлиб турибди. Мамлакатимиз инвестициявий жозибадорлигини оширишда коррупцияга қарши курашиш натижалари ва халқаро рейтингларда ижобий ўринларни эгаллаш муҳим ҳисобланади. Жамиятнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтириш, очиқликни таъминлаш ва мурожаатлар билан ишлаш тизимини янада мустаҳкамлаш коррупцияга қарши мурасасиз бўлишнинг кафолати саналади.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 24.01.2020 // URL: <https://president.uz/uz/lists/view/3324>
2. Конституция ва қонун устуворлиги - ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятининг энг муҳим мезонидир. /Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // Халқ сўзи, 2019 йил 7 декабрь
4. Ли Куан Ю. Из третьего мира – в первый. История Сингапура. –М.: Манн, Иванов и Фербер, 2000.
5. Сатторов Ш. «Сингапур мўъжизаси»нинг сирини нимада? «Ўзбек мўъжизаси»га оз қолдими? 26.12.2017 // URL: <https://www.xabar.uz/ru/mualliflar/shuhrat-sattorov/singapur-mojizasining-sirini-nimada-ozbek-mojizasiga-oz-qoldimihttps://www.xabar.uz/>
6. Аллаёров Н. Сингапурнинг иқтисодий “мўъжиза”си. UzAA. 11.07.2018
7. Узбекистан улучшил позицию в Индексе восприятия коррупции // URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2020/01/23/corruption/>
8. Рейтинг стран мира по уровню восприятия коррупции. <https://transparency.org/>. 22.09.2020
9. Ўзбекистон Республикаси адлия вазирининг 2015 йил 25 декабрдаги “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг коррупцияга қарши экспертизасини ўтказиш услубиётини тасдиқлаш тўғрисида”ги 384-мх-сонли буйруғи
10. <https://www.facebook.com/sharer.php?>
11. Rakhmanov, S. (2019). REVIEW OF ANTI-CORRUPTION LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND ISSUES OF ITS FURTHER IMPROVEMENT. Ўзбекистон Республикаси Бош Прокуратураси Академияси АХБОРОТНОМАСИ, 5, 61-68.